

Legal Alert

Obowiązek naprawienia szkody w postępowaniu karnym po zmianach

Październik 2016

Z punktu widzenia osoby pokrzywdzonej jedną z najistotniejszych zmian w kodeksie karnym, wprowadzonych 20 lutego 2015 roku, jest nowelizacja instytucji obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Obowiązek ten przestał być środkiem karnym, a stał się środkiem kompensacyjnym, do którego wprost zastosowanie mają przepisy kodeksu cywilnego.

Nierzadko zdarza się, że to samo zdarzenie wywołujące szkodę stanowi nie tylko delikt cywilny, ale jest kwalifikowane jako przestępstwo. W takich sytuacjach pokrzywdzony powinien mieć prawną możliwość dochodzenia naprawienia szkody w całości w ramach postępowania karnego.

Jak było kiedyś?

Przed nowelą kodeksu karnego z 20 lutego 2015 roku (Dz. U. 2015 poz. 396), obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę stanowił środek karny. Oznaczało to, że miały do niego zastosowanie przepisy dotyczące wymiaru kary. W efekcie, sądy miały prawo (a nawet obowiązek) zmiarkować wysokość odszkodowania z uwagi na okoliczności osobiste dotyczące sprawcy przestępstwa. Dolegliwość orzeczonej kary wraz z zastosowanymi środkami karnymi nie mogła bowiem przekroczyć stopnia winy sprawcy przestępstwa.

Wprawdzie w orzecznictwie sądowym została wypracowana dość jednolita linia orzecznicza nakazująca stosować odpowiednio przepisy prawa cywilnego do orzekania odszkodowania oraz zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, niemniej nadal istniało szereg rozbieżności dotyczących zasądzanego obowiązku naprawienia szkody. Wątpliwości związane były już choćby z samą możliwością nakładania przez sądy solidarnego obowiązku naprawienia szkody w sytuacji, gdy sprawców szkody było kilku. Takie rozwiązanie, w ocenie niektórych sądów karnych, kłóciło się z zasadą indywidualizacji odpowiedzialności karnej. Solidarna odpowiedzialność oznaczała bowiem, że każdy ze sprawców przestępstwa jest odpowiedzialny za naprawienie szkody w całości, pomimo że jego stopień przyczynienia się do powstania szkody mógł być w rzeczywistości mniejszy niż innego ze sprawców.

Wątpliwości dotyczyły również wysokości zasądanego odszkodowania. Sądy powszechnie przyjmowały, że pokrzywdzony przestępstwem w postępowaniu karnym może domagać się naprawienia jedynie szkody bezpośrednio wynikłej z przestępstwa (tzw. strata). Sądy nie zasądzały na rzecz pokrzywdzonego ani odsetek, ani też utraconych korzyści, które powstały w związku z przestępstwem. I tak, dla przykładu, pokrzywdzony, któremu zostały ukradzione środki pieniężne, nie mógł domagać się przed sądem karnym zasądzenia na jego rzecz odszkodowania obejmującego odsetki od skradzionych środków, które byłyby naliczone przez bank, gdyby środki te umieścił na lokacie bankowej. W praktyce oznaczało to, że sąd karny, nakładając obowiązek naprawienia szkody, nigdy nie orzekał pełnej kwoty odszkodowania, odsyłając tym samym pokrzywdzonego na drogę postępowania cywilnego w pozostałym zakresie. Co więcej, zgodnie z poprzednim brzmieniem art. 46 § 1 kk, do obowiązku naprawienia szkody

Kontakt

W celu uzyskania dodatkowych informacji prosimy o kontakt:

Elżbieta Żemojtel
Adwokat
Szef zespołu prawa karnego
T: +48 22 50 50 721
elzbieta.zemojtel@eversheds.pl

Przejrzyj inne Legal Alerts

Piszemy o sprawach dotyczących wielu dziedzin prawa i różnych gałęzi biznesu

Zobacz nasze blogi

IP w sieci
Kodeks w pracy
EuroZamówienia
Przepis na energetykę
PrawoMówni
Lepsza taktyka

Zapisz się na nasz newsletter

Otrzymuj cykliczne informacje o ważnych zmianach w prawie oraz organizowanych przez nas szkoleniach i konferencjach

Śledź nas w social media

LinkedIn
Twitter
Facebook

eversheds.pl

lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę nie stosowało się przepisów prawa cywilnego o przedawnieniu roszczeń. Powszechnie zatem przyjmowano, że wniosek pokrzywdzonego o naprawienie szkody lub zadośćuczynienie za doznaną krzywdę nie przerywa biegu przedawnienia roszczeń.

Jak jest teraz?

Zgodnie z nowym brzmieniem art. 46 § 1 kodeksu karnego, sąd karny, w razie skazania może orzec, a na wniosek pokrzywdzonego lub innej osoby uprawnionej orzeka, stosując przepisy prawa cywilnego, obowiązek naprawienia, w całości albo w części, wyrządzonej przestępstwem szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Przepisów o zasądzeniu renty nie stosuje się.

Jednocześnie zgodnie z art. 46 § 3 kodeksu karnego, orzeczenie odszkodowania lub zadośćuczynienia albo nawiązki przewidzianej w art. 46 § 2 kodeksu karnego nie stoi na przeszkodzie dochodzeniu niezaspokojonej części roszczenia w drodze postępowania cywilnego.

Co ta zmiana oznacza w praktyce?

Przed wszystkim nie budzi już żadnych wątpliwości, że obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę jest cywilnoprawnym środkiem dochodzenia odszkodowania w postępowaniu karnym. Sąd karny, w kwestiach związanych z zasądzeniem odszkodowania ma obowiązek stosować wprost przepisy kodeksu cywilnego. To z kolei oznacza, że sądy karne zyskały podstawę prawną, aby zasądzać odszkodowanie w pełnym zakresie, to jest obejmujące stratę, ale również utracone korzyści wynikłe z popełnionego przestępstwa. Nadto, nie ma już żadnych wątpliwości, że sąd karny, zasądzając obowiązek naprawienia szkody, powinien nałożyć obowiązek jej naprawienia solidarnie na wszystkie osoby skazane, współdziałające w popełnieniu przestępstwa, którym wywołały szkodę w majątku pokrzywdzonego. Takie rozwiązanie zdecydowanie ułatwi egzekucję zasądzonych na rzecz pokrzywdzonego, odszkodowania. Z drugiej strony, sąd karny, zasądzając odszkodowanie, będzie zmuszony oceniać również, czy i w jakim zakresie pokrzywdzony przyczynił się do powstania lub zwiększenia szkody.

Dodatkowo, z uwagi na usunięcie z przepisu art. 46 § 1 kk postanowienia dotyczącego zakazu stosowania przepisów prawa cywilnego o przedawnieniu, wniosek pokrzywdzonego o naprawienie szkody lub zadośćuczynienie za doznaną krzywdę będzie przerywał bieg przedawnienia tychże roszczeń. Kwestią otwartą pozostaje oczywiście, czy bieg przedawnienia roszczenia o naprawienie szkody zostanie przerwany, gdy pokrzywdzony złoży wniosek już na etapie postępowania przygotowawczego (a więc przed prokuratorem). Trudno bowiem uznać, że prokurator jest organem uprawnionym do rozpoznania tego typu roszczeń. Tymczasem bieg przedawnienia roszczeń przerywa jedynie czynność działana przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub roszczeń danego rodzaju (art. 123 § 1 pkt. 1 kodeksu cywilnego).

Dobre rozwiązanie

Jednoznaczne wskazanie przez Ustawodawcę, że obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę stanowi środek kompensacyjny, do którego wprost mają zastosowanie przepisy prawa cywilnego, jest zdecydowanie dobrym rozwiązaniem. Pozwoli on na uniknięcie wielu wątpliwości doktryny i orzecznictwa związanych z poprzednim zaszeregowaniem tego środka, do środków karnych i brakiem jednoznacznych przepisów regulujących tę instytucję. Przed wszystkim jednak należy mieć nadzieję, że ofiara przestępstwa będzie miała możliwość w jednym postępowaniu uzyskać naprawienie w całości szkody wyrządzonej przestępstwem, bez potrzeby wszczynania odrębnego postępowania cywilnego w celu dochodzenia naprawienia szkody.